

ISBN: 978-625-7587-85-3

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 545

Deneme

Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Dizi Editörü

Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan

Hande Yıldırım Önsöz

Düzeltili

Samet Tinas

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

Tamer Turp

1. BASKI

Ekim 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 49619

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Matsis Matbaa Hizmetleri

San. ve Tic. Ltd. Şti

Sertifika No: 40421

Tevfik Bey Mah. Dr. Ali Demir Cad.

No: 51 Sefaköy Küçükçekmece /

İstanbul Tel: 212 624 21 11

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Şehrin Halleri

CELALEDDİN ÇELİK

KETEBE

Celeleddin elik

Konya doğumlu olan Celeleddin elik, Din Sosyoloęisi alanında akademik çalışmalarını yürütmektedir. Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyoloęisi (Prof. Dr.) Ana Bilim Dalı'nda ęretim üyesidir. Őehirleřme ve dini hayat arasındaki etkileşimi konu alan doktora çalışması dışında dindarlığın kültürel alanın çeşitli boyutlarıyla ilişkisine yönelik zaman, isim kültürü, g, modernleşme, postmodernizm, sekülerleşme ve Şehir zerine çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 7

ŞEHİR VE ZAMAN

Kültürün Mekânsal Ritimleri / 11

ŞEHİR VE MEKÂN

Mekânın ve Şehrin Sosyolojik Dönüşümü:
“Ev”den “Konut”a Geçişin Hikâyesi / 32

ŞEHİR VE MEYDAN

“Temaşa”dan Tüketime “Meydan”ın Kültürel Serencamı / 53

ŞEHİR VE MÜZİK

Şehrin Ritimleri:
Terennümden Feryada Müzik ve Şehir İlişkisi / 72

ŞEHİR VE SİNEMA

Şehrin Aynası Sinema / 89

ŞEHİR VE SANAT

“Güzel”in Kentsel Mecrasında Gelenekten ve
Gelecekte Uzaklaşan Sanat / 115

ŞEHİR VE KİTAP

Her Şehir Bir Kitabı Saklar:
Kitabın ve Şehrin Kayboluşu / 130

ŞEHİR VE FIKIH

Değişimin Sosyolojisinde Şehir ve Fıkıh İlişkisi / 146

ŞEHİR VE İRFAN

Şehrin Ruhu ve Mekânsal Hafızada Tasavvuf:
Tekke ve Dergâhlar / 167

ŞEHİR VE ÖLÜM

Makber ve Şehir:
“Ölümün ve Mezarlığın Kentsel Tecridi” / 192

KAYNAKLAR / 209

ÖNSÖZ

Şehir bir medenilik iddiasının zaman ve mekâna yayılmış tarzıdır. Bir etik ve estetiğin imkânı olarak şehir; bir ruhun tezahürü, bir tarihin kültürel mecrası, bir kimliğin ahlak ve zihniyet muhittir. Doğrusu bir toplumun tarihsel müktesebatını tanımlayan hafızanın varlık ve yaşama zemini de şehirdir ve bu bakımdan şehir, benlikle birlikte kimliğin iklimidir. Fakat şunu da bilmek gerekir ki şehir, aslında sendelediğimiz asıl yerdir ve yine de düştüğü yerden kalkar insan sadece.

Şehir, süreklilik ve değişim dinamiği içinde bütün renklere ve farklılıklara hayat bahşeden bir hafıza ve aidiyettir. Şehirli olmak ise gerçekte müşterek bir geçmişle birlikte bir gelecek umuduna dâhil olmaktır. Ancak bu umut, şehre sadece mazi fetişizmi içinde bir nostaljiyi değil, bereketin inşası için Tanrı'yla birlikte adaleti de çağırmanı gerektirir. Şehrin metafizik zemini, tarihî ve manevî bir inşa iken insanî kültürel derinliği de hayata ve mekâna sinmiş bir adalet tasavvurunda içkindir. O halde uyanmanın ve uyarmanın, aslında hayata müdâhil olmanın zeminidir şehir.

İnsan, yaşamında mutluluğu amaçlayan bir varlıktır, ancak mutluluk, daha çok şehir gibi bir sosyal dünyada hayatın ve ilişkilerin düzeniyle ilgilidir. Bir şehir, her şeyden önce sakinleri

için güven, istikrar ve huzur vâdediyorsa mutluluğu da umut dolu bir gelecek tahayyülü içinde besliyor demektir. Bugün küreselleşen dünyada artık “şehrin sonundan” söz edilirken gerçekte değişen anlamlar ve boyutları içinde “şehirde yaşam” şehirle birlikte sürekli güncelleniyor. Hangi halde olursa olsun “şehrin insanı”, “insanın şehri” için çabaları belki de.

Bugün artık tanımlamakta zorlandığımız yıkıcı çağ geçişleri içinde insanoğlu; hayata değil, hiçbir şeye yetmiyor ve yetişemiyor. Küresel dünyada varlığın ve hayatın eksenini belirleyen tüketim kültürü, şehirleri de tükenişin gerçek birer zemini haline getiriyor. Uluslararası markalar ve şirketlerin, piyasacı ekonomi, tüketimci kültür ve tahrip edici egemen siyasetin benzeştirici anaforunda şehir bir yana, kadim ve yerli olan ne varsa her şey har vurulup harman savrulmakta âdeta. Şehirler, dijital otokrasinin ve biyopolitik iktidarın yeni egemenliği için giderek daha fazla “akıllanırken” yapay zekânın mekanik dünyasında artık adalet ve itidal, dinginlik ve tefekkür sistem dışına itilecektir. Oysa biliyoruz ki “şehir düşmez, insan düşmedikçe”.

Her şeye rağmen “insan nasıl düştüğü yerden kalkarsa” değerini ve iddiasını meydana çıkarmak isteyen her düşünce, bunu ancak meydan okuyucu bir şehir bilinciyle ifa edebilir. Şehir, bir kimliğin ve medeniyetin en somut ifadesi olarak değişimin ve piyasanın baş döndürücü ve dönüştürücü kuşatmasına karşı hem bir fırsatlar alanı hem de yitik değerlerin ihyası için bir uzamdır. Şehir; bir tarih, kültür ve medeniyetin varlık zeminidir; bir varoluş isyanı da kendini ancak bir insan ve şehir praksisinde gösterebilir. *Şehrin Halleri*, bütün bu bakımlardan kadim değerler ve geleneksel mirasın ışığında bereketli, hakkaniyetli ve erdemli bir geleceğin inşası için bugüne dair şehir okumaları içeriyor.

Kitabın bölümlerini oluşturan konular; şehrin geçmişten bugüne taşıdığı ve temsil ettiği medenî kodlar, zaman, mekân, mimarî, etik ve estetik boyutları üzerinden okunmaya çalışıldı. Genel

yaklaşımı oluşturan şey, şehir tecrübemizin tarihsel geleneksel dinamiklerini anlamaya çalışmak ancak bunu bugünün değişen dünyasını da göz önünde tutarak yapmaktı. Bir başka deyişle şehirle ilgili her konu, geçmiş ile gelecek aksında zamansal, mekânsal ve kültürel gidiş gelişlerle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu, gerçekten yorucu bir şeydi zira şehri ve onun karmaşık dünyasını anlamaya çalışırken tarihî boyutta ağıt yakıcı nostaljik bir dil ile modern tasavvura özgü biyoteknolojik ve dijital sistemik güvenin cazibesi hep yüksek olmuştur.

Yaşarken şehri görmeye, dinlemeye ve hissetmeye çalıştım. Şehrin ne sadece dünün yitik ve solmuş dilinde ne de bugünün ruhsuz ve yozlaşmış yüzünde oyalanmaktansa geleceğe umut eken muzdarip ruhuna dokunmayı denedim. Çalışmalarını akademik bir üslup ve yöntemle yazmaya alışkın birisi için bu, öyle kolayca yapılabilecek bir şey değildi. Ancak şehri her an tecrübe eden birisi olarak kendimi bu samimiyet ya da hüsnüniyet dilini kullanmaya mecbur hissettim. Kendinde şehrini gören ve şehrinde benliğini arayan birinden farklı bir dil de beklenmezdi zaten.

Bu kitapta başlıkları oluşturan temalar, neredeyse çeyrek asra yaklaşan şehir eksensli çalışmalarımın bir hasılası gibi. Yazıların dilinde hızlı ve çarpık şehirleşmenin sancılı, çatışmalı ve bütün her şeyi altüst eden süreçlere maruz kalmaktan kaynaklanan eleştirel vurgusu dikkat çekebilir. Ancak şehir bağlamında yaşanan insanî ve kültürel çölleşmenin altını çizen bu dil, esasen başka bir yönüyle de adalet, bereket ve faziletin ikamesine yönelik soruları ve umutları canlı tutmayı amaçlamaktadır. Sözün özü ütopya yoksa şehir de yoktur.

Ve teşekkür; en başta tabii ki yazma sorumluluğunun ağırlığını bana her daim hatırlatan okuyucuya, bir de elbette kitabın ortaya çıkmasında katkıları, destekleri ve teşvikleri olan aziz dostlarıma. Konuların belirlenmesinde özellikle kendini bir varlık tasavvurunda şehir okumasına adanmış Yusuf Yerli ile